

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΓΡ. ΑΥΔΙΚΟΥ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ: ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΥΠΟ ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗ*

«Είμαι από αυτούς που πιστεύουν πως είναι απαραίτητο αυτό το βήμα. Δεν πρόκειται απλώς για μετονομασία αλλά για μια ριζικά διαφορετική αντιμετώπιση της παράδοσης, απαλλαγμένη από τα λάθη του παρελθόντος. Το πέρασμα στην Εθνογραφία θα πρέπει να σηματοδοτήσει μια ευρύτερη κινητοποίηση για τη μελέτη του κόσμου αυτού που χάθηκε πρόσφατα και που τα τελευταία ζωντανά ίχνη του θα εξαφανιστούν στα επόμενα λίγα χρόνια.

(. . .) Η Λαογραφία (folklore) τείνει να καταργηθεί στο εξωτερικό, τόσο σαν έκφραση όσο και σαν αντιμετώπιση. Συχνά άλλωστε η λέξη «φολκλόρ» παίρνει πια ειρωνικό χρώμα, όταν πρόκειται για κάτι ξεπερασμένο που διατηρείται τεχνητά για λόγους συναισθηματικούς. Ελάχιστα είναι τα Πανεπιστήμια που δεν έχουν ακόμα μετονομάσει το αντίστοιχο μάθημα σε Εθνογραφία, Εθνολογία, Πολιτιστική Ανθρωπολογία ή Αγροτική Κοινωνιολογία, ανάλογα με τη χροιά που θέλουν να του δώσουν. Στις ξένες εκδόσεις απαντάται σπανιότατα επίσης, ενώ αντίθετα ογκώνεται η βιβλιογραφία με σοβαρά βιβλία και άρθρα κάτω από τον τίτλο Εθνογραφία.

Η ίδια η λέξη «λαός» σαν συστατικό της λέξης «Λαογραφία» είναι επιζήμια. Οι επιστήμονες την αποφεύγουν γιατί είναι ασαφής και προσφέρεται για λαϊκιστική εκμετάλλευση¹.

Το παραπάνω απόσπασμα δεν έχει σημασία σε ποιον ανήκει. Θα μπορούσε να φέρει την υπογραφή αρκετών άλλων. Ούτε παρατίθεται εδώ ως εντασσόμενο στο «κυνήγι κάποιων μαγισσών», στο οποίο μπορεί να επιδοθούν οι αντιμαχόμενοι τέτοιες ή παρεμφερείς απόψεις. Η δημοσίευση του αποσπάσματος σχετίζεται με την πρόθεση, που δηλοποιείται από το θέμα της παρούσας ανακοίνωσης. Έτσι, το απόσπασμα αποτελεί σπουδαία ευ-

* Ανακοίνωση στο 1ο Συνέδριο Ανθρωπολογίας (Κομοτηνή, 5-7 Νοεμβρίου 1991).

1. Άλκης Ράφτης, «Από τη Λαογραφία στην Εθνογραφία», *εφ. Παράδοση* (Διμηνιαία Έκδοση του Ελληνικού Τμήματος της Διεθνούς Οργάνωσης Λαϊκής Τέχνης), α. φύλλου 4 (1992), σ. 1.

καιρία για να διερευνηθούν απόψεις, οι οποίες διατυπώνονται εμμέσως ή, κυρίως, ακούγονται ως σχολιασμοί στο παρασκήνιο, ή εκφράζονται ως στάση ανοχής ή περιφρονητικής αδιαφορίας προς ό,τι σήμερα συγκροτεί την ελληνική λαογραφία και τις δραστηριότητές της στον επιστημονικό και πανεπιστημιακό χώρο. Οι παραπάνω απόψεις έχουν το προτέρημα ότι συνοψίζουν επιχειρήματα και σκέψεις, που σπάνια υποστηρίζονται σε δημόσιους χώρους.

Η ευκαιρία λοιπόν είναι μοναδική, αν μάλιστα συνδυαστεί με την αφορμή της διοργάνωσης του συνεδρίου Ανθρωπολογίας, που είναι αφιερωμένο σε δυο ανθρώπους που αγωνίστηκαν, αλλά και αμφισβήτησαν επιλογές της λαογραφίας.

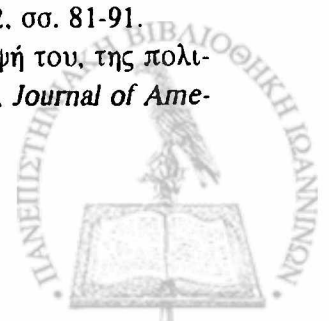
Το ζήτημα συνεπώς τίθεται από τον αρθρογράφο αλλά προκαλείται και από τη θεματολογία του συνεδρίου, που καλείται να αποτιμήσει το έργο, την προσφορά αλλά και το ρόλο του Στίλωνα Κυριακίδη και της Άλκης Κυριακίδου-Νέστορος στην επιστήμη της λαογραφίας για μια περίοδο 70 χρόνων περίπου. Παράλληλα με τη διεργασία αυτή τίθεται επί τάπητος το θέμα της ίδιας της λαογραφίας ως αυτοτελούς επιστημονικού χώρου¹ και η παρουσία της ως επιστημονικού κλάδου στα προγράμματα σπουδών των διαφόρων πανεπιστημιακών σχολών και τμημάτων.

Ποιος είναι λοιπόν ο ρόλος της λαογραφίας στο σημερινό κόσμο; Έχει ολοκληρώσει τον κύκλο της προσφοράς της; Η παγκοσμιοποίηση της οικονομικής ζωής και της μαζικής πολιτιστικής βιομηχανίας επιβάλλει μήπως επαναπροσδιορισμό της ονοματολογίας με την επιλογή σημάτων και ονομάτων², που επιτρέπουν την παγκόσμια επιστημονική συνεννόηση;

Αυτά και άλλα πολλά ερωτήματα θα μπορούσε κανείς να διατυπώσει με αφορμή το παραπάνω απόσπασμα αλλά και τα επιστημολογικά προβλήματα, που τίθενται κατά καιρούς. Έτσι, η αποσιώπηση του προβλήματος επιτείνει τη σύγχυση και διευκολύνει την επικράτηση μιας παραεπιστημονικής πληροφόρησης. Το παρόν συνέδριο προσφέρει την ευκαιρία να αναπτυχθεί προβληματισμός και να ακουστούν θέσεις και αντιθέσεις στα πλαίσια δια-

1. Ο Μ. Γ. Μερακλής, «Θέσεις για τη Λαογραφία», *Διαβάζω*, 245 (1990) σ. 16, επισημαίνει: «Ακόμα, όσον αφορά και τη βιωσιμότητά της, οι απόψεις που εκφράζονται σχετικά προς αυτήν ποικίλλουν». Ελευθέριος Π. Αλεξάκης, «Σχέση Λαογραφίας και Ιστορίας», *Επιστημονικές Ανακοινώσεις Επιστημονικού Προσωπικού Ακαδημίας Αθηνών*, Αθήνα 1982, σσ. 81-91.

2. Ο Bascom εντάσσει τη λαογραφία στον ευρύτερο χώρο, κατά την άποψή του, της πολιτισμικής ανθρωπολογίας. Βλ. William Bascom, «Folklore and Anthropology», *Journal of American Folklore*, 66 (1953), σ. 283.

δικασιών, που εξυπηρετούν κατεξοχήν το διάλογο και την επικοινωνία των επιστημόνων.

Σπεύδω αμέσως να συμφωνήσω ότι υπάρχει ένα γενικότερο επιστημολογικό πρόβλημα¹, που αφορά όχι μόνο τη λαογραφία αλλά και την ανθρωπολογία και την κοινωνιολογία, ίσως και την ιστορία. Πρόκειται για ένα πρόβλημα που σχετίζεται με την τεχνολογική έκρηξη και τον πολυτεμαχισμό της γνώσης, σε σημείο που από μερικούς κοινωνιολόγους διατυπώνεται το ερώτημα αν υπάρχει επιστημονικός χώρος για την κοινωνιολογία ή πρέπει να κληροδοτήσει τα «ιμάτιά της» σε τεμνόμενους επιστημονικούς χώρους, όπως είναι η ανθρωπολογία, η εκπαίδευση, η ιστορία κ.λπ. Ενισχυτικά αυτών των ερωτημάτων και προβληματισμών είναι «Η μη κοινωνιολογία» του Βέλτσου², αλλά και η αφετηρία, που χρησιμοποιεί ο ανθρωπολόγος R. Fox, για να παρουσιάσει τις απόψεις του για την αστική ανθρωπολογία. «Η γένεση αυτού του βιβλίου στηρίζεται στο φόβο μου ότι η ανθρωπολογία ήταν πράγματι νεκρή»³, ισχυρίζεται ο Fox. Η ανησυχία του αυτή όμως ενεργοποιεί τα επιστημονικά του αντανακλαστικά και αναζητεί επιβεβαίωση ή διάψευση των φόβων του στο ίδιο το επιστημονικό πεδίο και θέτει υπό κρίση βασικούς κοινωνικούς θεσμούς.

«Η απόφαση της απόρριψης ενός Παραδείγματος είναι πάντοτε η απόφαση για την αποδοχή ενός άλλου Παραδείγματος. Και η διαπραγμάτευση που οδηγεί σ' αυτή την απόφαση περιλαμβάνει τόσο τη σύγκριση των δύο Παραδειγμάτων με τη φύση όσο και τη σύγκριση των Παραδειγμάτων μεταξύ τους»⁴. Η άποψη αυτή του Kuhn θα μπορούσε να αποτελέσει έναν κανόνα εξέτασης της λαογραφίας τόσο στην ιστορική της πορεία αφεαυτής όσο και στη σχέση της με άλλους επιστημονικούς κλάδους.

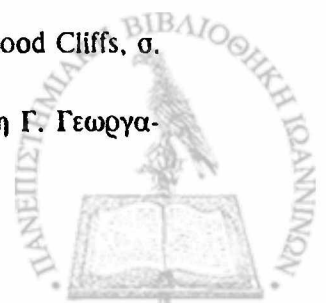
Είναι κοινός τόπος, ότι συχνά εκδηλώνονται φαινόμενα κρίσης. Στο χώ-

1. Θεόδωρος Παπαδόπουλος, «Το πεδίο και το περιεχόμενο της Λαογραφίας δια του ορισμού αυτής», *Επετηρίς Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου*, 3 (1969-70), σ. 56.

2. «Η επιστημονικότητα της κοινωνιολογίας που διακυβεύεται εδώ, με τον ισχυρισμό του ακάθαρτου, ιδεολογημένου λόγου που εισάγεται από συσχετίσεις κειμένων μεταξύ τους, ετερόμορφα, καταστατικά «παίγνια» γραφής και λόγων με μια εκφραστική μάλλον παρά με μια σημειολογία». Γιώργος Βέλτσος, *Η μη - κοινωνιολογία. Αναλυτική του μεταμοντέρνου*, Αθήνα: Νεφέλη, 1988, σ. 114. Πβ. Λίλα Λεοντιάδου, «Αναζητώντας τη χαμένη εργασία: η κοινωνιολογία των πόλεων στη μεταπολεμική Ελλάδα», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 60 (1986), σσ. 72-73.

3. Richard Fox, *Urban Anthropology*, New Jersey: Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, σ. 1.

4. Thomas S. Kuhn, *Η δομή των επιστημονικών επαναστάσεων*, μετάφραση Γ. Γεωργακόπουλος - Β. Κάλφας, Θεσσαλονίκη: Σύγχρονα Θέματα, 1981, σ. 151.

κρυσιακή συμπτωματολογία επηρεάζει και την επιστήμη, αφού ανατρέπει δεδομένα και διαφοροποιεί τη θεωρία αλλά και τη μεθοδολογία. «Όσον καιρό τα εργαλεία που παρέχει το Παράδειγμα συνεχίζουν να λύνουν τα προβλήματα που αυτό προσδιορίζει, η επιστήμη εξελίσσεται γρηγορότερα και προχωρεί σε περισσότερο βάθος με την πιστή χρησιμοποίηση αυτών των εργαλείων»¹.

Τέτοια φαινόμενα, που μαρτυρούν την κρίση ταυτότητας ενός επιστημονικού χώρου, είναι και όσα παρατέθηκαν πιο πάνω. Από τα τέλη του 19ου και σ' όλη τη διάρκεια του 20ου αιώνα παρατηρήθηκαν μετατοπίσεις των επιστημών, όσον αφορά το πεδίο τους. Ακόμη, σημειώθηκαν διαφοροποιήσεις στη θεωρία και τη μεθοδολογία, που είναι ασφαλώς απότοκοι γενικότερων μεταβολών. Έτσι, μπορούμε να αναφέρουμε ενδεικτικά το παράδειγμα της ιστορίας, που έχει κάνει ένα τεράστιο άλμα από την περίοδο του συμβαντολογικού χαρακτήρα της². Σήμερα, οι ιστορικοί έχουν διαφοροποιηθεί. Στη Γαλλία μάλιστα η σχολή των Annales³ έδωσε τεράστια ώθηση στην ιστορική έρευνα⁴, που επηρέασε μεθοδολογικά όλες τις επιστήμες. Στη χώρα μας εξάλλου επαναπατρίστηκαν μετά τη μεταπολίτευση άξιοι εκπρόσωποι αυτής της σχολής, που ενίσχυσαν πάρα πολύ τις ιστορικές σπουδές⁵, είτε στον πανεπιστημιακό χώρο είτε σε διάφορα επιστημονικά ιδρύματα.

Από την άλλη μεριά στο χώρο της ανθρωπολογίας εκδηλώθηκε μια αξιοπαρατήρητη ανθρωπογεωγραφικού περιεχομένου μετακύληση. Από τις primitive societies⁶ στην αγροτική ύπαιθρο¹ των υπό ανάπτυξη χωρών και τα

1. Ο.π., σ. 149.

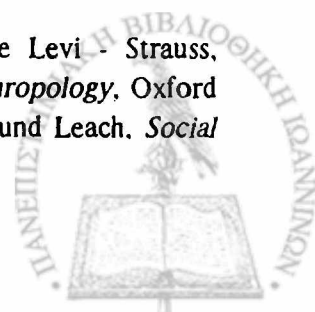
2. Γιέρτζι Τοπόλσκι, *Προβλήματα ιστορίας και ιστορικής μεθοδολογίας*, Αθήνα: Θεμέλιο, 1983.

3. Βλ. τα τεύχη του περιοδικού Annales. Ακόμη, βλ. Βασιλική Ρόκου, *Θεωρία Λαογραφίας*, Γιάννινα 1991, σσ. 88-89. Βλ. ακόμη την ενδιαφέρουσα διαφοροποίηση της Ν. Σκουτέρη-Διδασκάλου, «Ιστορία και ανθρωπολογία: Ένα σημείωμα με αφορμή την ελληνική περίπτωση», *Σύγχρονα Θέματα*, 35 - 36 - 37 (1988), σσ. 23-1.

4. Fernand Braudel, *Μελέτες για την ιστορία*, Αθήνα: Μνήμων, 1986. Fernand Braudel, Maurice Aymard, Filippo Coarelli, *Η Μεσόγειος. Ο χώρος και η ιστορία*, μετάφραση Έφη Αβδελά, Βίκα Μπενβενίστε, Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1990. Μαρία - Χριστίνα Χατζηωάννου, «Από την πλευρά της μικροϊστορίας», *Ιστορία*, 9 (1988), σσ. 375-80. Ακόμη, βλ. τα πιο πολλά άρθρα που περιλαμβάνονται στο αφιέρωμα: *Σύγχρονα ρεύματα στην ιστοριογραφία του νέου ελληνισμού*, *Σύγχρονα Θέματα*, ό.π.

5. Αναφέρουμε χαρακτηριστικά τον Ασδραχά και ένα έργο του, Σπύρος Ασδραχάς *Ελληνική κοινωνία και οικονομία (ιη' και ιθ' αιώνες)*, Αθήνα: Ερμής, 1982.

6. J. G. Frazer, *The Golden Bough*, London: Macmillan, 1919. Claude Levi - Strauss, *Anthropologie Structurale*, Paris: Plon, 1958. Godfrey Lienhardt, *Social Anthropology*, Oxford University Press 1966. Edward Tylor, *Primitive Culture*, London 1913. Edmund Leach, *Social*

αστικά κέντρα² των δυτικών κοινωνιών. Ο σύγχρονος ανθρωπολόγος, που εντοπίζει τα θέματά του στη δυτική κοινωνία, απέχει πολύ από τον κοινωνικό ανθρωπολόγο του τέλους του 19ου και των αρχών του 20ου αιώνα, που αναλάμβανε υπερπόντιες επιτόπιες έρευνες, σε χώρες που διακρινόταν από σαφή πολιτισμική ετερότητα. Στις μέρες μας, οι Γάλλοι ανθρωπολόγοι και εθνολόγοι δε χρειάζεται, κάποιες φορές, να μετακινηθούν. Τα επιστημονικά τους αντικείμενα βρίσκονται στο Παρίσι ή στα άλλα αστικά κέντρα της Γαλλίας³, είτε πρόκειται για μετανάστη από τη γαλλική ύπαιθρο είτε για πρόσφυγες ή μετανάστες από τις πρώην γαλλικές αποικίες.

Η εξέλιξη στο χώρο της επιστήμης είναι στοιχείο επιβίωσης και όρος ύπαρξης. «Όπως στο εργοστάσιο έτσι και στην επιστήμη η αντικατάσταση του εξοπλισμού είναι μια υπερβολή που φυλάγεται μόνο για τη συγκυρία που θα την επέβαλε. Η σημασία των κρίσεων έγκειται στην ένδειξη που παρέχουν ότι μια τέτοια συγκυρία έχει φτάσει»⁴.

Η συγκυρία αυτή έφτασε και οι διάφορες επιστήμες⁵ άλλαξαν τον εξοπλισμό τους. Στην εποχή μας, η κρίση ταυτότητας εξαιτίας της πολυπλοκότητας των κοινωνικών φαινομένων και της διαπλοκής και διαπίδωσης στοι-

Anthropology, Glasgow: Fontana Paperbacks, 1982. Μιχάλης Γ. Μερρακλής, *Ελληνική Λαογραφία, Α΄: Κοινωνική Συγκρότηση*, Αθήνα: Οδυσσεάς, 1984, σ. 9 και 117. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, *Η θεωρία της Ελληνικής Λαογραφίας*, Αθήνα: Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, (1978), σσ. 20-1. Ακόμη, βλ. τον αφιερωματικό τόμο: *Κοινωνική ανθρωπολογία*, μετάφραση Ζηνοβία Δρακοπούλου, Αθήνα: Imago, 1984.

1. «Με τη βαθμιαία εξαφάνιση των «κατά φύσιν» λαών η εθνολογία άρχισε να προσεγγίζει και σύγχρονες κοινωνίες». Μιχάλης Γ. Μερρακλής, *ό.π.*, σ. 117. Ακόμη, βλ. Michael Hertzfeld, *Anthropology through the Looking - glass. Critical Ethnography in the Margins of Europe*, Cambridge: Cambridge University Press, 1987, σσ. 1-20. Τα πρακτικά συνεδρίων που διοργάνωσε το Πανεπιστήμιο Αιγαίου και εκδόθηκαν με επιμέλεια Ε. Παπαταξιάρχη-Θ. Παραδέλλη, *Ταυτότητες και φύλο στη σύγχρονη Ελλάδα*, Αθήνα: Καστανιώτης, 1992 και *Ανθρωπολογία και παρελθόν*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1993.

2. Richard Basham, *Urban Anthropology: The Cross - Cultural Study of Complex Societies*, Palo Alto, Cal.: Mayfield Publishing Company, 1978. Richard Fox, *ό.π.* Ακόμη, βλ. Michael Kenny - David I. Kertzer (εισαγωγή - επιμέλεια), *Urban Life in Mediterranean Europe: Anthropological Perspectives*, Urbana - Chicago - London: University of Illinois, 1983.

3. Βλ. το άρθρο του Βαγγέλη Γρ. Αυδίκου, «Για την εθνολογία της μικρής πόλης της Νοτιοανατολικής Ευρώπης», *Αντί*, 30 (1993), σσ. 60-1.

4. Thomas S. Kuhn, *ό.π.*, σ. 149.

5. «Όλες οι κοινωνικές επιστήμες, συγκλίνοντας και ταυτιζόμενες στο σημείο της παραδοχής της διαλεκτικής σχέσης των φαινομένων στο χρόνο, διαπίστωσαν ότι με τη συνεργασία τους είναι εφικτή η καθέλκυση ταυτόχρονα περισσότερων παραμέτρων και σχέσεων». Βασιλική Ρόκου, *ό.π.*, σ. 19. Ακόμη, βλ. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, «Ο χρόνος της προφορικής ιστορίας», *Σύγχρονα Θέματα*, *ό.π.*, σ. 233.

χείων επέβαλε την αναθεώρηση του εξοπλισμού, τόσο του θεωρητικού όσο και του μεθοδολογικού¹.

Είναι φυσικό λοιπόν η κρίση ταυτότητας να εγγίζει και τη λαογραφία². Αυτή η κρίση γίνεται πιο έντονη αν συνυπολογιστεί η στατικότητα της λαογραφίας για μια περίοδο 70 σχεδόν χρόνων (ως τα τέλη της δεκαετίας του '60 και αρχές του '70), η ταύτισή της με την ερασιτεχνική ενασχόληση, που ωστόσο πολλές φορές είχε σπουδαίες εκλάμπυρες και αξιόλογη προσφορά, ο εμποτισμός της σε ιδεολογήματα, ο ιδεολογικός και εθνικός χαρακτήρας της και ο επαγγελματικός ανταγωνισμός με συγγενείς επιστήμες (ανθρωπολογία, εθνολογία), που εσχάτως άρχισαν να τροφοδοτούν πιο τακτικά την επιστημονική αγορά της χώρας μας.

Η κρίση ταυτότητας αφορά τη θεωρία αλλά και τη μεθοδολογία της λαογραφίας, που αποτελεί προϊόν του εθνοκεντρισμού³ και του ρομαντικού κλίματος του 19ου αιώνα. Τα δεδομένα αυτά προσδιόρισαν, όπως σ' όλους είναι γνωστό, το πλαίσιο ανάπτυξης της επιστήμης της λαογραφίας αλλά και της ιστορίας με βασικό της εκπρόσωπο τον Κωνσταντίνο Παπαρηγόπουλο.

Στα πλαίσια αυτά, η λαογραφία και η ιστορία λειτούργησαν ως μοχλοί της συνέχειας, γεγονός που προσδιόρισε με σαφήνεια τη θεωρία και τις εννοιολογικές κατηγορίες της λαογραφίας, καθώς και τα μεθοδολογικά της εργαλεία. Έτσι, η έννοια λαός ταυτίστηκε με το λαό⁴ της υπαίθρου και προτι-

1. Βλ. Μ. Γ. Μερακλής, «Η ιστορικότητα των λαογραφικών φαινομένων», στο βιβλίο: *Λαογραφικά Ζητήματα*, Αθήνα: Χ. Μπούρας, 1989, σσ. 15-25. Μ. Γ. Μερακλής, «Θέσεις για τη Λαογραφία», *Διαβάξω*, 245 (1990), σ. 20. Richard M. Dorson, «Doing Fieldwork», *Folklore*, 92 (1981), σσ. 149-54. Μαρία Θανοπούλου, Μαρίνα Πετρονάτη, «Βιογραφική προσέγγιση: μια άλλη πρόταση για την κοινωνιολογική θεώρηση της εκπαίδευσης», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 64 (1987), σσ. 20-42. Βαγγέλης Γρ. Αυδίκος, *Πρέβεζα 1945-1990. Όψεις της μεταβολής μιας επαρχιακής πόλης*, διδακτορική διατριβή, Πρέβεζα: Δήμος Πρέβεζας, 1990, σσ. 25-6.

2. Βλ. Μ. Γ. Μερακλής, «Θέσεις για τη Λαογραφία», *ό.π.*, σσ. 18-9. Margaret Alexiou, «Τι είναι - και που βαδίζει - η (ελληνική) λαογραφία», *Πρακτικά Τέταρτου Συμποσίου Ποίησης: αφιέρωμα στο δημοτικό τραγούδι*, Αθήνα: Γνώση, 1985, σσ. 43-60.

3. L. M. Danford, «The Ideological Context of the Search for Continuities in Greek Culture», *Journal of Modern Greek Studies*, 3 (1984), σσ. 53-85. M. F. Hertzfeld, *Ours, Once More: Folklore, Ideology and the Making of Modern Greece*, Texas 1982.

4. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, *ό.π.*, σσ. 148-51. Μ. Γ. Μερακλής, «Λαός και λαϊκός πολιτισμός», στο βιβλίο: *Λαογραφικά Ζητήματα*, *ό.π.*, σσ. 26-32. Κων. Μπάδα - Τσομάκου, «Οι ανομοιομορφίες της αγροτικής κοινότητας», στο βιβλίο: *Η Ελληνική Κοινότητα. Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας, Δαδώνη*, Επιστημονική Επετηρίδα του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Ιωάννινα 1992, σ. 92.

μήθηκε η λημματογραφική προσέγγιση¹ ως κυρίαρχη μέθοδος προσέγγισης των πολιτισμικών φαινομένων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να καλλιεργηθεί η εικόνα μιας επιστήμης, που εργάζεται συλλεκτικά και αδιαφορεί για το παρόν ως συγκροτημένη κοινωνική οντότητα. Η λαογραφία, που προσπαθούσε να αποκαταστήσει την ιστορική ενότητα και συνέχεια των πολιτισμικών φαινομένων, στην ουσία αδιαφορούσε για την ιστορία ως παρόν. Χρησιμοποιούσε την ιστορία ως άλλοθι για την παραμέλησή της.

Συνεπώς, ήταν δικαιολογημένη η ταύτιση της λαογραφίας με αϊστορικές διαδικασίες² και η αναγόρευσή της περίπου ως εθνικής επιστήμης, που είχε ως στόχο να θωρακίσει την παράδοση, η οποία είχε περιβληθεί με φωτισμένο αγιοσύνη. Στα πλαίσια αυτά η παράδοση θεωρήθηκε ισοδύναμο με την ακινησία και ο διάλογος με αυτήν προϋπέθετε την αποδοχή αυτής της άποψης.

Ωστόσο, θα ήταν άδικη η κριτική και μονόπλευρη, αν αδιαφορούσε κανείς για την πολιτική και κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα της χώρας μας ως τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια. Είναι ίσως χρήσιμο να θυμηθούμε ότι η κοινωνιολογική σκέψη ήταν σχεδόν ανύπαρκτη, αν αφαιρέσει κανείς τον Ελευθερόπουλο³ και τον Καραβίδα⁴ με τα Αγροτικά και τον κοινοτισμό του, που όμως ήταν διαποτισμένος από υπερβολική δόση ιδεολογήματος. Παράλληλα η πολιτική σκέψη ήταν εγκλωβισμένη στα ασφυκτικά πλαίσια του σχήματος «βενιζελικοί-αντιβενιζελικοί»⁵ ανίκανη να γονιμοποιήσει εμβριθείς πολιτικές αναλύσεις.

Έτσι, θα ήταν ανιστόρητη η απαίτηση για μια διαφορετική πορεία της λαογραφίας. Παρόλη όμως την εξωτερική ακινησία, έγιναν προσπάθειες για τη σύνδεση της λαογραφικής θεωρίας στην Ελλάδα με τα διεθνή ανθρωπολογικά ρεύματα, ιδίως τα ευρωπαϊκά. Ο Στίλπων Κυριακίδης αλλοιθώρησε

1. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, «Η οργάνωση του χώρου στον παραδοσιακό πολιτισμό», στο βιβλίο: *Λαογραφικά Μελετήματα*, Αθήνα: Νέα Σύνορα, 1979, σ. 50.

2. Μ. Γ. Μεραζλής, «Η ιστορικότητα των λαογραφικών φαινομένων», *ό.π.*, σ. 15.

3. Βλ. τα άρθρα του Γρηγόρη Καραφύλλη, «Ο οικονομικός παράγοντας στη φιλοσοφία του Α. Ελευθερόπουλου», σσ. 53-76 και «Η ηθική προσέγγιση του Α. Ελευθερόπουλου ως ηθική τάση της κοινωνίας», σσ. 79-106, στο βιβλίο του: *Νεοελληνική πολιτική και κοινωνική φιλοσοφία. Όψεις των ευρωπαϊκών ιδεών στην ελληνική σκέψη τέλος 19ου - αρχές 20ου αι.*, Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 1990.

4. Κ. Δ. Καραβίδας, *Αγροτικά* (φωτογρ. ανατύπωση από την έκδοση του 1931), Αθήνα: Παπαζήσης, 1978.

5. Γιώργος Θ. Μαυρογορδάτος, *Μελέτες και κείμενα για την περίοδο 1909-1940*, Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Σάκκουλας. (χ.χ.).

προς το λειτουργισμό του Malinowski¹ και τους πολιτιστικούς κύκλους². Δεν τον άφησε εξάλλου αδιάφορο η θεωρία του Engels για την οικογένεια³. Οι προσπάθειές του ήταν δειλές και είναι απόλυτα εύλογη η συμπεριφορά αυτή, αν εξετασθεί υπό το φως των συνθηκών που περιγράψαμε. Η «εθνική αποστολή» δεν της επέτρεψε να αποστασιοποιηθεί από τα γεγονότα και να τολμήσει τομές στη συμπεριφορά της. Κύρια αποστολή της ήταν η συνέχεια.

Απόρροια αυτής της αντίληψης ήταν και η έννοια λαός⁴, σύμφωνα με την οποία ταυτιζόταν με όλο το έθνος αλλά περιοριζόταν στην αγροτική ύπαιθρο για την αναζήτηση της συνέχειας. Η σύγχυση, όσον αφορά την έννοια αυτή, επεκτεινόταν σ' όλες τις επιστήμες. Έτσι, το αντικείμενο της λαογραφίας, ο λαϊκός πολιτισμός, απέκτησε προσδιοριστικά γνωρίσματα, που οφείλονταν στο γεωγραφικό περιορισμό της έννοιας του λαού. Τα στοιχεία του κατά «παράδοσιν, του ομαδικού και του αυθόρμητου»⁵ αποτέλεσαν τα βασικά κριτήρια για την ένταξη ενός φαινομένου στα προϊόντα του λαϊκού πολιτισμού.

Η κατάσταση όμως μεταβλήθηκε ριζικά μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο⁶, ιδίως όμως μετά τη δεκαετία του 1970 με την ολοκλήρωση σχεδόν της μετανάστευσης στη Γερμανία και τα αστικά κέντρα, που είχε ως αποτέλεσμα τη διείσδυση αστικών στοιχείων στην αγροτική ύπαιθρο μέσω διάφορων δρόμων⁷. Ο λαϊκός πολιτισμός με την κατάρρευση του αγροτικού χώρου και τη διείσδυση της μαζικής κουλτούρας μέσω του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης απώλεσε το πεδίο, που ευνοούσε τη συνέχιση σταθερών πολιτισμικών

1. Στίλπων Κυριακίδης, *Η οικογένεια. Αι περί της αρχής της οικογενείας υλιστικάί θεωρίαι και τα σύγχρονα διδάγματα της Εθνολογίας*. Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, 1939, σ. 32.

2. Στ. Κυριακίδης, *Ελληνική Λαογραφία, Μέρος Α' . Μνημεία του Λόγου*. Δημοσιεύματα του Λαογραφικού Αρχείου Ακαδημίας Αθηνών, αρ. 8. Εν Αθήναις 1965², σ. 34.

3. Ό.π.

4. Ευαγγελή Α. Ντάτση, «"Ο λαός" της Λαογραφίας. Το ιδεολογικό περιεχόμενο». *Ο Πολίτης*, 108 (1987), σσ. 50-7.

5. Στ. Κυριακίδης, «Τι είναι Λαογραφία και εις τι δύναται να ωφελήση η σπουδή της». *Λαογραφία*, 12 (1938), σσ. 130-57. Αναλυτικά παρουσιάζει το θέμα αυτό η Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, *Η θεωρία της Ελληνικής Λαογραφίας*, ό.π., σσ. 164-76.

6. Δημήτριος Σ. Λουκάτος, *Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1978, σσ. 79-80.

7. Βασίλης Καραποστόλης, *Η καταναλωτική συμπεριφορά στην ελληνική κοινωνία*, Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, 1984, σσ. 251-69. Γ. Γκιζέλης, Ρ. Καυταντζόγλου, Α. Τεπέρογλου, Β. Φίλιας, *Παράδοση και νεωτερικότητα στις πολιτιστικές δραστηριότητες της ελληνικής οικογένειας. Μεταβαλλόμενα σχήματα*, Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, 1984, σσ. 48-50. Κων. Μπάδα-Τσομώκου, ό.π., σ. 99.

μορφών. Η αγροτική κοινότητα βγήκε από τη γεωγραφική απομόνωση. Η βιομηχανική παραγωγή προωθούσε άλλους τρόπους σκέψης και συμπεριφοράς. Η υιοθέτηση αυτών θεωρήθηκε ως η σανίδα σωτηρίας για την έξοδο από μια μίζερη ζωή, που εκπροσωπούσε ο λαϊκός πολιτισμός με όλα τα σημαίνοντα και τα σημαινόμενά του.

Σημειώθηκαν στη μεταπολεμική περίοδο ανατροπές στην οργάνωση της οικονομίας και της κοινωνίας. Άμεση συνέπεια αυτών των μεταβολών ήταν να περιθωριοποιηθούν μορφές πολιτισμικής και κοινωνικής συμπεριφοράς και να αμφισβητηθεί ο ίδιος ο λαϊκός πολιτισμός. Διατυπώθηκαν διάφορες απόψεις από τους επιστήμονες. Η Κυριακίδου-Νέστορος ισχυρίστηκε ότι δημιουργείται λαϊκός πολιτισμός στο αστικό κέντρο και πρότεινε την ενασχόληση της λαογραφία με την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Η άποψή της ήταν ότι μόνο σ' εκείνη την περίοδο μπορεί να υπάρξει ως επιστήμη. «Πιστεύω ότι είναι χρήσιμος σήμερα για την πατρίδα μας ένας ιστορικός προσανατολισμός της λαογραφίας, ο οποίος θα την μεταβάλει ουσιαστικά σε ιστορία του πολιτισμού της Τουρκοκρατίας»¹.

Ωστόσο, παρά τη διακηρυγμένη θέση της, αμφιταλαντεύτηκε και τελικά έχω την εντύπωση ότι έκρινε, ανεξάρτητα από την κριτική θέση της και τις απορρίψεις, πως υπάρχει χώρος για τη λαογραφία στην εποχή μας. Το αποδεικνύει το ερευνητικό πρόγραμμα που είχε αναλάβει μαζί με μια ομάδα συνεργατών της στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης με τίτλο «Λαογραφία και προφορική ιστορία»².

Όλοι οι λαογράφοι βεβαίως συμφωνούν για τη διαφοροποίηση των κριτηρίων για τα λαογραφικά φαινόμενα. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι ο Μερακλής, που πιστεύει ότι σήμερα μόνο η ομαδικότητα είναι το κριτήριο λαογραφικότητας ενός φαινομένου, γεγονός που τον οδήγησε να εντάξει στα λαϊκά δημιουργήματα και τον κινηματογράφο. «Λαϊκό είναι το ομαδικό, έστω και αν πρόκειται για ομάδες που συμμετέχουν σε πολιτισμικά προϊόντα, που δεν παράγονται από τις ίδιες»³.

Επίσης, ο ίδιος διαπιστώνει τη δυσκολία να δημιουργηθεί λαϊκός πολιτισμός, αφού η τεχνολογική μας εποχή με την ταχύτητα των μεταβολών δεν ευνοεί το μετασχηματισμό της καθημερινής συμπεριφοράς και τη σταθερά

1. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος. «Λαϊκός πολιτισμός», *Αντί*, 41 (1977), σ. 44.

2. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, Αδέλλα Ισημηλιάδου, Άννα Παναγιωταρέα, Άννα Πυργάκη, Έφη Βουτυρά, Ρίτσα Δέλτσου. «Λαογραφία και προφορική ιστορία», *Εντευκτήριο*, 8 (1989), σσ. 39-57.

3. Μιχάλης Γ. Μερακλής. *Ελληνική Λαογραφία, Γ': Λαϊκή τέχνη*, Αθήνα: Οδυσσέας, 1992, σ. 146.

και επαναλαμβανόμενη μορφολογική έκφρασή της. Με λίγα λόγια τα ήθη δε μεταβάλλονται σε έθιμα¹.

Όλες αυτές οι αλλαγές, όπως ήταν επόμενο, έθεσαν επί τάπητος και το ζήτημα του λαού ως δημιουργού πολιτισμού. Όλοι συμφωνούν ότι στην εποχή μας ο λαός δεν περιορίζεται στην ύπαιθρο², δεδομένου ότι στη συντριπτική του πλειοψηφία ο λαός της υπαίθρου δε διαφέρει πολύ από το λαό της πόλης³. Σιτίζονται και οι δυο από τα προϊόντα της μαζικής πολιτιστικής παραγωγής. Η διαπίστωση αυτή τρομοκράτησε πολλούς λαογράφους, που έσπευσαν να μετονομάσουν το έργο τους σε εθνογραφικό ή εθνολογικό⁴. Άλλοι απλώς πίστεψαν ότι οι όροι αυτοί ήταν ευρύτεροι και μπορούσαν να χωρέσουν τα πάντα.

Στο επίπεδο της ορολογίας όμως προβλήματα αντιμετώπιζε όχι μόνο η λαογραφία αλλά και η εθνογραφία και η εθνολογία, δεδομένου ότι το πρώτο συνθετικό παραπέμπει στην αρχαία ελληνική λέξη έθνος, που σημαίνει ομάδα⁵.

Λαός ωστόσο υπάρχει, όπως και να εξετάσει κανείς την έννοια, είτε την ταυτίσει με το έθνος, είτε την εκλάβει με την κοινωνιολογική της διάσταση. Ίσως, θα ήταν χρήσιμο να υιοθετήσουμε μια ουδετεροποιημένη χρήση της έννοιας λαός⁶, που αγκαλιάζει όλες τις πληθυσμιακές ομάδες που ζουν στα πλαίσια ενός κράτους, είτε ταυτίζονται με το έθνος είτε όχι, ανεξάρτητα από την κοινωνική τάξη ή την επαγγελματική ομάδα στην οποία ανήκουν.

Η έννοια του λαού έχει σήμερα αλλάξει. Σύμφωνα με τον Ασδραχά «ο λαός ξέρει γράμματα, ο λαός ξέρει να οδηγεί αυτοκίνητο, τρακτέρ, δουλεύ-

1. Μιχάλης Γ. Μερακλής, *Ελληνική Λαογραφία, Β΄: ήθη και έθιμα*, Αθήνα: Οδυσσέας, 1986, σ. 8.

2. Βλ. την εισαγωγή του Δημητρίου Σ. Λουκάτου, *Σύγχρονα Λαογραφικά (Folklorica Contemporanea)*, Αθήνα 1963.

3. Στάθης Δαμιανάκος, *Κοινωνιολογία του ρεμπέτικου*, Αθήνα: Ερμείας, 1976. Americo Paredes, Ellen J. Stecket, *The Urban Experience and Folk Tradition*, University of Texas Press, 1971. Πβ. Βαγγέλης Γρ. Αυδίκος, «Προς μια Λαογραφία του αστικού χώρου», *Διαβάζω*, 245 (1990), σσ. 67-70.

4. Για τις προσπάθειες αυτές βλ. Δημήτριος Σ. Λουκάτος, *Λαογραφία-Εθνογραφία. Στοιχεία διδασκαλίας και απόψεις από τον εναρκτήριο λόγο της έδρας του*, Ιωάννινα: Φιλοσοφική Σχολή Ιωαννίνων, 1968, σσ. 7-8. Μιχάλης Γ. Μερακλής, *Ελληνική Λαογραφία, Α΄: Κοινωνική Συγκρότηση*, ό.π., σ. 117.

5. Βλ. Μ. Γ. Μερακλής, «Οι θεωρητικές κατευθύνσεις της Λαογραφίας», *Λαογραφία*, ΚΖ΄ (1971), σ. 20.

6. Μ. Γ. Μερακλής, *Ελληνική Λαογραφία*, ό.π., σ. 9.

ει με υψηλή τεχνολογία, όλος ο κόσμος έχει ένα μικρό κομπιούτερ...»¹. Έχουν μεταβληθεί τα κριτήρια, ο λαός όμως υπάρχει, όπως υπάρχουν και μορφές λαϊκού πολιτισμού, που έλκουν την καταγωγή τους και εξακολουθούν να επιτελούν τη λειτουργία τους στην εποχή μας. Αναφερόμαστε στις μαντινάδες² και τη λαϊκή ποίηση³, όπως και την έμμετρη επιστολογραφία⁴, που εξακολουθούν να ανθούν και στο σύγχρονο κόσμο.

Πέρα όμως από αυτά, το τέλος της ιστορίας δεν είναι προ των πυλών, ούτε και το τέλος του πολιτισμού. Παρά την πολιτιστική ομογενοποίηση, που πέτυχε η μαζική βιομηχανική παραγωγή, συνεχίζουν να υπάρχουν ακόμη και σήμερα οι διαφορετικές συμπεριφορές και τα διαφορετικά πρότυπα, που επηρεάζονται από την κοινωνική τάξη. Παρατηρώντας τα περιοδικά που είναι κρεμασμένα στα περίπτερα, παρακολουθώντας τις επιδείξεις μόδας και συγκρίνοντας την οργάνωση του εσωτερικού χώρου των σπιτιών μπορεί κανείς να βγάλει χρήσιμα συμπεράσματα.

Αλλαγές έχουν γίνει, ασφαλώς. Η ίδια η λαογραφία ωστόσο έχει ζωτικό χώρο ύπαρξης. Τη συνοδεύει μια πορεία ενός αιώνα σχεδόν. Η επίκληση της μετονομασίας, που συνέβη στις δυτικές χώρες, ιδίως την Αγγλία και τη Γαλλία, ή και τις ΗΠΑ, συνδέεται και με την απουσία ισχυρής ιστορικής παρουσίας, αφού στις χώρες αυτές αναπτύχθηκαν, για συγκεκριμένους ιστορικούς λόγους, η κοινωνική ανθρωπολογία και η εθνολογία⁵.

Το πρόβλημα που υπάρχει, σχετίζεται με την ανάγκη ανανέωσης και ενίσχυσης του θεωρητικού και μεθοδολογικού προσανατολισμού. Αυτό όμως άρχισε να πραγματοποιείται από την αρχή της δεκαετίας του 1970, τόσο στη Θεσσαλονίκη⁶ όσο και στα Γιάννενα¹. Η λαογραφία δεν περιορίζεται σε μια

1. Άποψη που διετύπωσε ο Ασδραχάς στη συζήτηση των Φ. Ηλιού, Ν. Σβορώνου, «Η έννοια του λαού στη νεοελληνική ιστοριογραφία. Διάρκειες και τομές», *Δελτίο της Εταιρείας Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας*, 4β (1980), σ. 97.

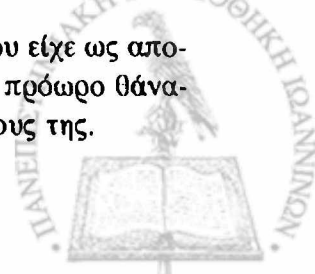
2. Ερατοσθένης Καψωμένος, *Το σύγχρονο ιστορικό κρητικό τραγούδι*, Αθήνα: Θεμέλιο, 1979.

3. Σπύρος Βρεττός, *Οι λαϊκοί ποιητές της Λευκάδας (1900-1985) ως κοινωνικό φαινόμενο*, Αθήνα: Καστανιώτης, 1991.

4. Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης, *Η έντυπη λαϊκή ποίηση στην Κάρπαθο. Μορφή-Λειτουργία-Σημασία*. Ανάτυπο από το ΙΒ' τόμο της «Δωδώνης», Επιστημονικής Επετηρίδας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Ιωάννινα 1993.

5. Βλ. Σ. Δημητρίου, «Προλεγόμενα», στο βιβλίο: *Μαρσέλ Μωσ, Το δώρο. Μορφές και λειτουργίες της ανταλλαγής*, Αθήνα: Καστανιώτης, 1979, σ. 16.

6. Η Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος ηγήθηκε ενός κύκλου συνεργατών της, που είχε ως αποτέλεσμα την παραγωγή σοβαρού έργου. Διακόπηκε βίαια το έργο της από τον πρόωγο θάνατό της. Προσδοκούμε ότι το έργο που άρχισε, θα συνεχισθεί από τους διαδόχους της.

εθνογραφική μόνο συμπεριφορά. Έχει ενσωματώσει την ιστορική και κοινωνιολογική διάσταση και προσεγγίζει τις άλλες επιστήμες του ανθρώπου (την ανθρωπολογία, την εθνολογία, την ιστορία, την κοινωνιολογία)², με τις οποίες συγχρωτίζεται. Μερικές μάλιστα φορές, η λαογραφία έχει πρωτοποριακή συμπεριφορά. Υπογραμμίζω την ενασχόλησή της με την ελληνική πόλη, πολύ πριν την καταστήσουν αντικείμενό της οι άλλες περιπτώσεις. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Λουκάτου, που με τα «Σύγχρονα Λαογραφικά» έκανε τολμηρές θεωρητικές προτάσεις για το 1963³.

Ασφαλώς, υπάρχει ένας πλουραλισμός στις κατευθύνσεις της λαογραφίας, τόσο θεωρητικές όσο και μεθοδολογικές. Αυτό είναι σεβαστό. Αυτό όμως δεν είναι γνώρισμα της λαογραφίας. Δεν είναι όλοι οι ανθρωπολόγοι, οι εθνολόγοι, οι ιστορικοί ισούψείς. Εξάλλου, καθένας κρίνεται και επιλέγει. Το προσδοκώμενο είναι η συνεργασία και η διεπιστημονικότητα. Προϋπόθεση είναι ο διάλογος, που εγκαινιάζεται, έστω και δειλά, στο παρόν συνέδριο.

1. Στον Τομέα Λαογραφίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου έγινε σοβαρό επιστημονικό και ερευνητικό έργο με επικεφαλής και δημιουργό του Τομέα τον καθηγητή Μ. Γ. Μερακλή. Αυτό εκφράστηκε με την πληθώρα διδακτορικών διατριβών, που εγκρίθηκαν.

2. Βλ. Δημήτριος Σ. Λουκάτος, *Λαογραφία - Εθνογραφία*, ό.π., Ακόμη, Ελευθέριος Π. Αλεξάκης, ό.π. Βασιλική Ρόκου, ό.π. Βασίλης Νιτσιάκος, «Λαογραφία και Κοινωνιολογία», *Διαβάζω*, ό.π., σσ. 27-9.

3. Δημήτριος Σ. Λουκάτος, *Σύγχρονα Λαογραφικά*, ό.π.

SUMMARY

LAOGRAPHIA: A DISCIPLINE UNTER DOUBT

by
Evangelos Gr. Avdikos

It is argued nowadays that folklore should give its position to ethnography. They mean a transition which does not, of course, concern the name of the science but the way the latter sees tradition in general. The supporters of the above view argue that the word «folk» of the «folklore» compound is now a too general and abstract term which offers itself for a populist exploitation and which, moreover, is internationally outmoded.

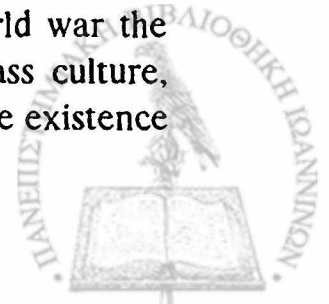
Starting my answer to the above argument I would like to pose the following fundamental question: What is the role of folklore today? Has it already completed its contribution?

First of all I would like to acknowledge the epistemological problem that concerns not merely folklore but also sociology and history. The problem arises from the broader identity crisis that most of the sciences have been undergoing during the century, a crisis that has led to transfers of sciences and changes in their theory and methodology.

For a number of reasons the identity crisis has been more intense in the case of folklore. Such a crisis affects both its theory and its methodology which is a product of the ethnocentric and romantic ambience of the nineteenth century.

Not surprisingly, folklore has been associated with ahistoric processes and has been proclaimed to be something of a «national» science since its objective has been to fortify tradition and to guarantee «continuity». The course, however, that folklore has taken is identical with the general course of the political and socio-economic situation of our country during the years after the 2nd world war.

Because of the nature of its mission, the «folk» to which folklore turned its attention was the people of the rural countryside and not the «folk» in the sense of a «nation». However, after the end of the 2nd world war the rural countryside collapsed and, with the penetration of the mass culture, the rural community emerged from its isolation. Consequently, the existence

of folk culture itself was disputed. There was a serious debate on the subject. What, however, was at the heart of the debate was the content of the idea of people as producers of culture.

The meaning of the term «folk» has by now changed; however, people go on living and producing forms of folk culture that go on playing their particular roles in contemporary society. Besides, despite the cultural homogeneity there are still attitudes and models that are determined by social class.

Despite all the changes that have taken place, I want to argue, folklore still has a vital space in which to exist. The problem is to renovate and strengthen its theoretical and methodological orientation, which is something that has started taking place in the universities of Thessaloniki and of Ioannina. Folklore, now, does not stop at an ethnographic attitude. It has developed an historical and sociological dimension and is now approaching other divisions of the humanities such as anthropology, ethnology or history.

